

גליון מס' 306

ברכות ל"ד-מ'

בס"ד, כ"ג אדר ב' תשס"ה

ה שבוע בגליון

♦ גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ!
♦ הבעיות הכרוכות במוצרי קמח המכילים גלוטן או עמילן חטה בלבד
♦ ברכת נקניקיות הסויה
♦ אכילת מצה נטולת גלוטן מצוות מתיירס

♦ ברכה מותאמת לטעם
♦ לחם "מן" יוגש בסעודת הלוייתן

♦ ברכת שהחיינו על מצווה חדשה
♦ ברכת גר צדק
♦ גלגל הסובב עד אין סוף
♦ המוציא לחם מן השמים

דבר העורך

המכרז של העולם

במאורות הדף היומי משקיעים את הכל, כדי שאפילו יהודי אחד שניתן להביאו אל הדף היומי, לא יישאר בחוץ. לשם כך מונה "מגיד שיעור נודד", המסייר בכל שיעורי מאורות הדף היומי, מרצה, מעודד, מאיר פנים, מתעניין ומלהיב את הציבור.

על שעות הפעילות שלו הוא אמר, כי כל עוד הרמזורים עובדים, הוא אינו שובת.

בהגיעו לאחד השיעורים נכונה לו הפתעה נעימה. היהודי שיישב אל השולחן כמשתתף קבוע וותיק, שאל והשיב, העיר והתערב, היה "סרבן דף יומי" (מתוך הלכסיקון של פעילי "מאורות") בלתי ניתן לפיצוח. על לשונו היו שגורים כל ההסברים המלומדים שפעילי "מאורות" שומעים מפעם לפעם. אני עסוק; אין לי זמן; אני קורא שנים מקרא ואחד תרגום; שבע וחצי שנים הם זמן מידי ארוך בשביל לגמור את השי"ס, אני יכול ללמוד אותו בשנתיים. והנה, הוא כאן! יושב ולומד דף היומי.

הפעיל הנמרץ של "מאורות" המתין בסבלנות לסיום השיעור, וללימוד שתי ההלכות שאחריו, ובסקרנות גלויה שאל אותו, **מה קרה אדוני?** מה קרה???

הוא בתגובה הצביע על יהודי מכובד שעמד אותה שעה בשיחה עם הרב מגיד השיעור, כדי לברר נקודה מסוימת שהועלתה במהלך השיעור.

- **אינני** מבין.

- **תשמע**. אתה מכיר את הסיפור על ה"נעילה של פטריסבורג"? לא מכיר? שבו, אספר לך.

שעת נעילה בבית הכנסת הגדול בעיר פטריסבורג. בית הכנסת המפואר קיבץ אליו את כל עשרי העיר ונגידיה. הטליתות הצחורות הסתירו דמויות שונות שהתנועעו תחתן, איש איש וטליתו, איש איש ותפילתו. לא מעטים מהם התרגשו עד למאד; הפעם האחרונה בה ביקרו בבית הכנסת, היתה בשנה שעברה. **קולו** של החזן המפורסם התפשט בחלל בית הכנסת. היו שהתענגו על נעימותו ובדקו כל העת, אם במהלך השעה לא התלוו נימים צורמים לקולו הרחב. אחרים, הזילו דמעות כמים, החזן הצליח

דף לז'א היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו...

ברכת שהחיינו על מצווה חדשה

על קניית בית חדש ועל רכישת בגד חדש מברכים ברכת 'שהחיינו' ('שולחן ערוך' או"ח סי' רכ"ג סעי' ג', ו'), כמו גם על אכילת פרי חדש (שם סי' רכ"ה סעי' ג'). הרמ"א מוסיף מקרה נוסף שבו יש לברך 'שהחיינו' ('שולחן ערוך' יו"ד סי' כ"ח סעי' ב'): "מי ששחט פעם הראשון מברך שהחיינו על הכיסוי" - על מצוות כיסוי הדם שזכה לקיימה לראשונה בחייו.

הלכה זו מצטט הרמ"א בשם רבי ידידיה משפירא. ואילו ה"רוקח" (סי' שע"א) מצטט הלכה זו בשם רבי יהודה בן קלונימוס משפירא, אשר מצא מקור לפסיקתו מגמרתנו בה נאמר: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו", ומפרש רש"י (ד"ה "היה עומד"), שהמדובר בכהן אשר מימיו לא זכה להקריב מנחה בבית המקדש, או כהן שהקריב מנחה מן התבואה החדשה, מן ה"חדש", שעליו לברך 'שהחיינו'. הרי לנו, כי הזוכה לקיים מצווה שלא קיימה מעולם, מברך 'שהחיינו' (הובא בש"ך שם ס"ק ה').

אלא, שדין זה שנוי במחלוקת גדולה. הש"ך (שם) מכביר בקושיות מדוע אין מברכים שהחיינו על קידושי אשה, או על מצוות מזוזה, ולדעתו, אין לברך ברכת שהחיינו על מצווה חדשה שאין זמנה קבוע. ואכן, פירושו של רש"י אינו עולה בקנה אחד עם תמיהותיו של הש"ך, ולפיכך הוא מציין את פירוש בעלי התוספות והרשב"א (לז'א), אשר ביארו כי הגמרא עוסקת במשמר כהנים הנכנס לעבוד בבית המקדש בזמנו הקבוע, מאורע שהתרחש פעמיים בשנה, ואמנם בעלי התוספות והרשב"א מציינים כי מברכים 'שהחיינו' על מצווה זו "כיון שיש בהן זמן קבוע". יש לציין כי פוסקים רבים נטו לפסוק כדעת הש"ך ("פרי מגדים" בשפתי דעת על הש"ך שם, ועיי"ש עוד שהתב"ש הכריע לברך).

הנחת תפילין בפעם הראשונה: אמנם, כתב ה"ביאור הלכה" (סי' כ"ב ד"ה "קנה", עיי"ש), כי העומד להניח תפילין לראשונה בחייו, מן הראוי שיחייב את עצמו בברכת 'שהחיינו' על ידי בגד חדש וכדומה, ויכוון בברכתו גם על מצוות הנחת התפילין שזכה לקיימה לראשונה.

בעל ה"אור החיים" נוקט בספרו "פרי תואר" (סי' כ"ח ס"ק ד') בפשרה מעניינת. יתכן שגמרתנו עוסקת בכהן המתחנך לעבודה, המקריב את המנחה הראשונה בחייו, אך עדיין אין להקיש מכך למצוות כיסוי הדם. שכן, אמנם אין לברך על מצווה חדשה, אך הכהן הנחנך על ידי המנחה, נכנס למערכת של מצוות שעד לאותו יום לא זכה להגיע אליה, או אז עליו לברך 'שהחיינו' על התעלותו לדרגת

לעילוי נשמת

הר"ר נפתלי הרץ נס ז"ל

ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יצחק צבי גולדשמיד ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל

נלב"ע כ"ג אדר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר משה שמחה רובנר ז"ל

נלב"ע כ"ג אדר תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר דוד ומרת זהבה רובנר שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת בת ציון גנץ ע"ה בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל

נלב"ע כ"ו אדר תשנ"ו ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר מוטי גנץ ומשפחתו שיחיו - הרצליה פיתוח

נר ה'

נשמת אדם

"כהן המקריב". בדומה לכך, אדם אינו מברך על קניית תפילין חדשות, ברם, בהכנסו לעול תורה ומצוות הוא מברך, וה"פרי תואר" מנמק זאת נרגשות: "על שהגיעו ה' לגבול זה הגדר שבו הוא ראוי לקיים המצוות ולא מת קודם באפס תקות קיום המצוות". שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!

הכרעה זו התקבלה על דעתו של ה"חתם סופר" צ"ל (שו"ת או"ח סי' נ"ה) שכתב: "ועל כן יברך כל בר מצוה בתחילת הנחת תפילין על כל מצוות שעתיד לעשות כל ימיו" [וראה בליקוטי הערות לחתם סופר שם, בשם שו"ת בית יצחק ח"א סי' קע"א, שדן אם מדובר דוקא כאשר לא הניח קודם בר מצוה, או שמא הנחה זו בקטנותו אינה אלא משום שנתחייב אביו בחינוכו, ועדיין יכול הנער בר המצווה לברך שהחיינו בהנחה הראשונה שעושה בגדלותו משום חובתו שלו].

ברכת גר צדק: נחתום ברעיון מבית מדרשו של הגאון רבי יצחק וויס צ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" ח"א סי' קכ"ט) הכותב, כי לאור האמור, שהמתחנך במערכת מצוות חדשה יברך שהחיינו, מובנים היטב דברי הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' תל"ד) אשר הורה, כי גר צדק יברך 'שהחיינו', 'ואם על מצוה פרטית חייב לברך שהחיינו... על כל התורה כולה שיקבל עליו לא כל שכן שיברך ופשוט הוא', שהרי מי לנו כמוהו שזכה לעלות בדרגה ולחנך מערכת חדשה של מצוות.

דף מא/א מין חביב עדיף

לגל הסובב עד אין סוף

סוגייתנו עוסקת בהלכות קדימה של ברכת הנהנין, על איזה פרי או מאכל יש לברך תחילה. נקדים בקצרה את ההלכות הנוגעות לעניין, ולאחר מכן נתבונן בשאלה הלכתית מעניינת הנובעת ממכלול ההלכות.

לדעת רוב הפוסקים (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' רי"א סעי' א' וב"משנה ברורה" ס"ק ט'), מי שלפניו פירות שונים שברכותיהם שונות, יברך תחילה על הפרי החביב עליו. אדם שלפניו ענבים, שברכתם בורא פרי העץ, ואננס שברכתו בורא פרי האדמה, והאננס חביב עליו יותר מן הענבים, יאכל תחילה את האננס, אף על פי שהענבים הם משבעת המינים וברכתם חשובה מברכת האננס.

אולם, אם לפניו שני פירות שברכותיהם שווים, לא יברך על הפרי החביב עליו, אלא על הפרי המשתייך לשבעת המינים. וכגון, מי שלפניו ענבים ותפוח, שברכת שניהם בורא פרי העץ, יברך תחילה על הענבים, אף על פי שהוא מחבב יותר את התפוח (שו"ע שם).

כעת הבה נבדוק מקרה מרתק, אדם שלפניו שלושה פירות הגורמים לסחרחורת הלכתית. הנה, פלוני מחבב תפוחים עד למאד, אננס הוא אוהב, ואילו ענבים אינם נמנים על הפירות החביבים עליו. כאשר לפניו קערה ובה תפוח, אננס וענבים, מה יעשה. אם יבקש ליטול את התפוח, מחמת חביבותו הרבה, נבקש הימנו להשיבו אל מקומו ולברך על הענבים, שהרי העומד לאכול שני פירות שברכותיהם שוות, יברך על הפרי שנמנה על שבעת המינים, במקרה שלנו, הענבים. לכשיטול מיודענו את הענבים, יקומו אחרים ויטענו כנגדו, אם כבר נטלת את הענבים, אנא הנח אותם וברך על האננס, שהרי כלל נקוט בידינו, כי העומד לברך על שני פירות שברכותיהם אינן שוות, יברך תחילה על הפרי החביב עליו, במקרה דנן, האננס.

נמצא יהודי זה עומד ונוטל לידי פרי אחר פרי, ללא תוחלת, וללא תקווה. האומנם? סברה יפה נאמרה בשם גאון ישראל, בעל ה"קהילות יעקב" צ"ל.

כל נידונינו, אמר הסטייפלר צ"ל, מבוסס על טעות. שכן, כאשר אדם עומד לאכול אננס ותפוח, ולפניו שתי ברכות, "בורא פרי העץ" ו"בורא פרי האדמה", יברך תחילה על הפרי החביב עליו, ואם האננס הוא החביב עליו, יברך תחילה "בורא פרי האדמה". ברם, כאשר ברכתם של שני הפירות הנמצאים לפניו זהה, הרי ברכת בורא פרי העץ שיברך על הענבים תחול גם על התפוח, ואין הוא נחשב כמי שמברך על הענבים בלבד [כל האמור הוא בשני פירות העץ שברכתם שווה ואחד מהם נמנה על שבעת המינים. ברם, אם דרגתם זהה ושניהם אינם משבעת המינים, יש לברך על הפרי החביב, כשאר אין מעלה אחת על לייחס את עיקר הברכה לפרי החביב, אף על פי שהברכה מתייחסת לשני הפירות]. נמצא, שבמקרה זה מתקיימת ההלכה שיש לברך על הפרי החביב, שהרי ברכת הפרי החביב היא "בורא פרי העץ" וכן הוא עושה... יש להדגיש, כי הדברים לא נאמרו על ידו כפסק הלכה, אלא כסברה (ספר זכרון חי להר"צ ירוב שליט"א סי' ב' ענף ט', ועיי' בספר "וואת הברכה" בירור הלכה סי' מ"ז).

דף לה/א המוציא לחם מן הארץ. דף מח/ב משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד לחם מן המוציא לחם מן השמים

על הלחם, שמקורו מן הארץ, אנו מברכים "המוציא לחם מן הארץ".

מה בירכו אבותינו על המן שירד לחם מן השמים?

לרגשם עד דמעות, והגבאים, הם היו נתונים בצפייה מורטת עצבים לקראת מכירת הזכות לפתיחת ארון הקודש לפני תפילת נעילה.

בבית כנסת זה, פתיחת ארון הקודש לפני תפילת נעילה עלתה על מפטיר יונה, "חזק", שלישי, שישו ומפטיר גם יחד. איך שהוא, איש אינו זוכר כיצד בדיוק, גבאי ממוחל, בעל כושר שיווק מדהים, הצליח לגרום לכך, שכל עשיר פיסטבורגאי ראה לעצמו חובה, לפתוח את ארון הקודש לפני תפילת נעילה, לכל הפחות פעם אחת בחייו.

הכרזת ה"מכרז" על פתיחת ארון הקודש לפני נעילה, נעשתה על ידי החזן בכבודו ובעצמו. הגבאי הראשי הכה בכח עלומים על הבימה, והחזן היה מכריז בקול אדירים "שלושת אלפי ר-ו-ב-ל-ל-ס", כשהוא מסיים בטון עולה. לא היה כל צורך להכריז על מה נסובה המכירה.

או אז, החלו הגבירים מסמנים באצבעותיהם מדושנות העונג, מרימים יד כבדרך אגב, והרובלים נשפכו לאלפיהם מגורנו של החזן. יודעי דבר טענו, כי הובטחו לו אחוזים מן הסכום שיעלה בידו להפיק מן המכירה. כך או כך, ככל ששלבי המכירה התקדמו, התברר, כי השתא נישט המאבק בין שני גבירים ידועי שם.

אחוז מהם, מבקר תדיר בבית הכנסת. השני, אחר עתיר נכסים, תייר מעבר לים, שהגיע לרוסיה לצורך עסקים. הוא בכלל לא גילה אדישות. בשלב זה כבר עמד על מקומו, כדי להבטיח שאיש לא ישמוט את הניצחון מתחת ידיו. הגביר פולק, יריבו למכרז, הרים ארבע אצבעות ומחצה. "ארבעת אלפים וחמש רובל", הכריז החזן באשר, ומיודעניו נחפו לפרוס את חמשת אצבעותיו לרווחה, כעומד לתפוס כדור.

הגביר פולק לא אבה להתכנס עם התייר הארוח, נכונו לו עסקים מסועפים עמו. הוא ויתר.

"זכה לו" הכריז החזן, ירד ממקומו אל תיבת החזן, והמתין לפתיחת ארון הקודש. **מיודענו** התיישב על מקומו, מוחה דמעות התרגשות מענינו, וחייך בפה מלא לכל עבר. **"נו"** כסאות הוסטו בחריקה מכוונת, שיעולים תכופים פרצו מגרונות ניחרים וחסרי סבלנות, והוא עיניו במרומים. הנצחון בכיסו. **שכנו** לפסל התכופץ לעברו והציץ לתוך עינו, **"הכל בסדר?"** הוא השיב בחיוך רחב עוד יותר.

- מדוע אינך ניגש?

- "לאנך"

- לפתוח את ארון הקודש!

- מה צריך לעשות?

- תסיט את הפרוכת הצידה, פתח את שתי דלתות העץ לרווחה ושוב אל מקומך.

חסר נשימה הוא אץ רץ לכיוון ארון הקודש, פתח את הפרוכת מן הכיוון ההפוך, הגבאי תיקן אותו במהירות, והנה, סוף סוף, התגשמות החלום, פתיחת דלתות ארון הקודש לפני נעילה.

מיודענו שב אל מקומו, והיושב לצידו לא התאפק. "יסלח לי, השתתפת במכרז ואיך יודע מה מוכרים?"

תראה, השיב. אני מכיר את הגביר פולק זה שנים, הוא אחד הסוחרים הממוחלים ביותר. כאשר ראיתי שהוא משתתף במכרז, הבנתי, שאין לי מה להפסיד. מה שמוכרים פה, בוודאי שווה הרבה כסף."

"אתה מבין, סיים משתתף השיעור. היהודי הזה, שכבר סיים זה מכבר לשוחח עם הרב מגיד השיעור, עסוק מאד. באמת. כאשר נודע לי שהוא משתתף בשיעור הדף היומי, החלטתי, שמה שטוב לי, טוב גם לך."

ככה, רק פרסומת קטנה, מילה פה מילה שם, "בעבר יש לי שיעור דף יומי". "אני מקווה שלא בשמונה, כי יש לי שיעור דף יומי". "כן, ניפגש בחמש, אחרי שיעור דף יומי". אין ספק שיש אנשים שילמדו ממך, ואתה... תזכה לשכר כפול."

.....
המנויין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: דף 471 ב' ברק קס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

בשאלה זו דנו רבים, ואף השלכה הלכתית מעשית לדבר.

בגמרא (להלן מח/ב) נאמר בשם רב נחמן, כי משה רבינו תיקן לישראל את "ברכת הזן" בשעה שירד להם מן היישר מן השמים. אין עוררין, איפוא, כי לאחר אכילת המן, הם בירכו ברכת המזון.

"המן" - כל טעם שתבחר: המהר"י ענגיל מעיר כי יש להבין זאת, שכן, המן לא היה מחמשת מיני דגן שמברכים עליהם ברכת המזון, אלא כל מי שביקש לחוש טעם מסויים במן, חש אותו. האם מברכים על טעם נטול ממשות, וכי על תות שדה בטעם לחם מברכים ברכת המזון? אין זאת, הוא משיב, אלא שרב נחמן סובר כדעה המובאת במסכת יומא (ע/הא), כי מי אשר ביקש לחוש טעם מסויים במן, לא זו בלבד שחש את טעמו, אלא שהמן נהפך והיה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. משכך, יהודי אשר ביקש לחוש טעם לחם, המן שבידו הפך והיה ללחם, ובוודאי שעליו לברך ברכת המזון (גליוני הש"ס מח/ב).

ברכה מותאמת לטעם: כך גם סובר בעל "מרכבת המשנה" (על המכילתא, בשלח), כי הברכה הראשונה שבירכו על המן, היתה בהתאם לבקשתו של היהודי שעמד לאכול את המן, משום שמהות המן הפכה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. ברם, דווקא מטעם זה, היו שטענו, כי לא בירכו ברכה ראשונה על המן, משום שקיים חשש סביר שברכה זו תהא לבטלה, שכן, יכול היה יהודי לברך על מן מתוך מחשבה שהוא רוצה לחוש טעם לחם, ועד שיגישו לפיו, יהרהר באפרסק עסיסי ובין רגע המן יהפוך לאפרסק בשל, ונמצאת ברכת המוציא שבירך תחילה, בטלה ומיותרת (פרדס יוסף בשלח טז/ב, ועיי' רבינו בחיי שמות טז/ב).

ברם, פוסקים אחרים סוברים, כי המן דווקא היה לחם, כמוכח מן הפסוקים (בשלח טז/ד) "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", (תהילים עח/כד), "ודגן שמים נתן למון" (רבי חיים פאלאג'י בספרו "נפש חיים" מערכת מ' אות ק"ו). רבינו אפרים (עיי' "חומת אנך" לחיד"א תהילים עח) כתב, שהמן היה "כגרעיני חיטה מגובל כעיסה בלולה במים רבים".

לחם "מן" יוגש בסעודת הלוייתן: יש מן האחרונים (עיי' "חיי אדם" כלל קנ"ב ב"נשמת אדם" שם) שהעירו, כי אין זה פשוט כלל ועיקר שיש לברך "המוציא" על המן, אף אם אכן היה לחם, או "בורא פרי העץ" אם היה פרי עסיסי. שכן, המן ירד מן השמים, לא יצא מן הארץ ולא גדל על העץ. אכן, בספר "חסידים" (הוצאת מקיצי נרדמים סי' תתת"מ) כתב, כי אבותינו בירכו על המן, "המוציא לחם מן השמים". לדעת הרמ"ע מפאנו (במאמרי השבתות) עוד נזכה, בקרוב בימינו, לברך פעם אחת ברכת "המוציא לחם מן השמים". הוא כותב, כי הלחם שיוגש בסעודת הלוייתן לעתיד לבוא, יהא מצנצנת המן וכה תהא ברכתו (מובא ב"בני יששכר", מאמרי השבתות, מאמר ג').

בעל ה"חיי אדם" (שם) דן בדברים אלו אגב נידון אחר: ברכת המוציא על חיטה שנבטה בעציץ שאינו נקוב, האם יש לברך 'המוציא לחם מן הארץ' על הלחם שנאפה מחיטה זו, או שמא מאחר שלא היה מחובר לקרקע, אין לברך עליו כן, שלא יצא מן הארץ.

גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ: בעל ה"שפתי צדיק" (בשלח) כותב, כי מתחילה היה סבור גם הוא, שלא בירכו על המן "המוציא לחם מן הארץ" אלא "מן השמים" עד שנוכח בדברי הספורנו, כי מי שלקט מן בשבת עבר על איסור שכן הוא "עוקר דבר מגידולו". הוי אומר, כי גמר יצירת המן התרחש בשהותו על הארץ, לאחר ירידתו מן השמים. מעתה, יש לברך עליו המוציא לחם מן הארץ, שגם ממנה גידולו... (ועיי' שו"ת "אבני נזר" או"ח סי' ק"ל מש"כ על דברי הספורנו, ו"פסקי תשובה" סי' ר"פ-רפ"א).

דף לו/ב כל שיש בו מחמשת המינים

הבעיות הכרוכות במוצרי קמח המכילים גלוטן או עמילן חטה בלבד

התפתחות המדע והמחקר בתעשיית המזון נשאה בכנפיה מספר רב של נידונים הלכתיים סבוכים אשר דרשו את הכרעתם של גדולי הפוסקים. כידוע, על מוצרי קמח החיטה מברכים ברכת "בורא מיני מזונות", או "המוציא לחם מן הארץ" לפני אכילתם, וברכת "על המחיה" או ברכת המזון לאחר אכילתם. כמו כן, עיסת קמח החיטה חייבת בהפרשת חלה, ואופים הימנה מצות לפסח.

עמילן וגלוטן: קמח החיטה מורכב מעמילן ומחלבון, המכונה גם גלוטן.

לשונות התלמוד

פעמים רבות הגמרא משתמשת בלשון "רמינהו", "רמי" כביטוי לקושיה. **התרגום** המילולי של מילים אלו הוא להשליך, להטיל. כלומר, כאשר המקשן מציב דין מול דין, הלכה מול הלכה, הסותרים זה את זה ותוקפן זה, הוא אומר, "רמי", הטל את הדניים זה מול זה, ותבחין כי סותרים המה זה את זה. **הביטוי** "ורמינהו" הוא קיצור של שני מילים "ורמי אינהו", היינו: הטל אותם (הליכות עולם שער ב' פ"א ובכללי הגמ' שם). מעובד מתוך ספר כללים וביאורים בלשונות התלמוד, להרה"ג ר' אליהו פקשר שליט"א

פנינים

כונת החז"ל א':

"שמעתי" בשם הקדמונים זכרונם לברכה, שמשנה רבינו ע"ה מסרו לו סוד זה בשמים, שכשיתפלל ויאמר ב' פעמים 'נא' בתפילתו תתקבל תפילתו, ומשום כך התפלל "א-ל נא רפא נא". ובה פירשו העניין כשהתפלל על כניסתו לארץ ואמר "אעברה נא ואראה", אמר לו השני "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" - 'בדבר הזה' דייקא, שלא יזכיר עוד מלת "נא" ("נחל קדומים", בהעלותך).

דף ד'א כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל-נא רפא נא לה ולא קמדר שמה דמרים

עדיין השם רמוז

ואף על פי כן, נרמז שמה ושם אמה: **רפא נא** בגימטריא **מרים יוכבד**... ("דגל מחנה אפרים", בהעלותך).

דף לד/ב אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף **מקובל או...**

יהודי שהתחזה למקובל בא לפני רבי אייזל חרף זצ"ל וביקש ממנו הסכמה לספרו. גם לאחר הפצרות רבות לא נענה רבי אייזל. לשאלת מקורביו השיב: אמש ראיתו עובר לפני התיבה ומגמגם בתפילתו כמי שאינו יודע פירוש המילות, והרי אמרו חז"ל: "אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו..."

דף לט/ב מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע **לחם בתוך לחם, הכיצד?**

בגמרתנו נאמר, כי מי שלפניו כר שלמה משעורים ופרוסה של חטים, "מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע".

לפני רש"י היתה הגירסה "מניח פרוסה תחת השלימה"; ולכאורה זו הגירסה הנכונה, שהרי כיצד ניתן להניח פרוסת לחם בתוך לחם שלם? **אולם**, יש המצדיקים את הגירסה 'בתוך השלימה' ומפרשים, כי הלחמים שבזמן חז"ל ובאזורי מגוריהם היו דומים לפיתה הערבית. הפיתה, כידוע, גמישה ביותר, ולפיכך ניתן לקפלה ולהניח את הפרוסה בתוכה ממש... (מילון אימ' למד).

דף מ/ב מה בין המקום שבראה

המקום - מהו?

מדוע הקב"ה מכונה 'מקום'. **פירוש** שונים נאמרו, שהוא מקומו של עולם, ועוד. אולם הגר"י קמניצקי זצ"ל ביאר לתלמידיו, שפשוטם של דברים: המקום, היינו: במקום, כאומר, "במקום לומר שם ה'", כינוי זה הפך עם השנים לשם עצמי - 'המקום'...

דף מ/ב כל ברכה שאין בה מלכות [מלך העולם] אינה ברכה **עדיין לא התפרסמה מלכותו**

בגמרתנו נאמר, כי כל ברכה שאין בה מלכות, אינה ברכה, היינו: אם אין מזכירים בה "מלך העולם" אינה ברכה.

בעלי התוספות מתחבטים ביותר, מדוע בתפילת העמידה אין אומרים "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אלוהינו ואלוקי אבותינו אלוהי אברהם...". **טעם** מעניין מופיע בדעת זקנים מבעלי התוספות (חי' שרה כד/ז), כי מאחר שאומרים "אלוקי אברהם...", הרי שמפרטים את גילוי מלכותו לפי הסדר. מכיון שכך, אין לומר "מלך העולם" שכן כשהתחיל הקב"ה להיות אלוהי אלוהי אברהם, עדיין לא נודעה מלכותו על פני הארץ.

העמילן הוא החומר שמתפיח את העיסה וגורם לה לחימוץ. הגלוטן, הוא החומר עצמו, הוא התופח והמחמיץ. כלומר, העמילן מחמיץ את הגלוטן. הפרדת שני החומרים זה מזה תגרום לביטול פעולת התפיחה וההחמצה. בימינו משתמשים לרוב בעמילן החיטה ובגלוטן, כל אחד בנפרד. הגלוטן משמש כתוסף למוצרי מזון שונים, ביניהם לנפיקיות הסויה המוכרים. גם העמילן נצרך על ידי מספר בלתי מבוטל של אנשים, ביניהם אוכלוסיית חולי הצליאק, הרגישים לגלוטן, שאינם רשאים, בתכלית האיסור, לאכול מוצרי קמח המכילים גלוטן.

אחת השאלות ההלכתיות הנובעות מהפרדת החומרים, נוגעת לברכה שיש לברך עליהם.

בגמרא (פסחים לה/א) ובירושלמי (חלה פרק א' ה' א') נאמר, כי ייחודיותם של חמשת מיני דגן, היא בתכונת ההחמצה הטמונה בהם. מעתה, יש לדון כיצד להתייחס לעמילן ולגלוטן כשהם נפרדים. מחד, אינם מסוגלים לתפוח במצבם הנוכחי. מאידך, תכונת ההחמצה לא עוקרה מהם, אלא התנאים הסביבתיים אינם מאפשרים לפעולת ההחמצה לבוא לידי ביטוי, לו יערבם בשנית, מיד יחמיצו.

ברכת נפיקיות הסויה: ובכן, לגבי נפיקיות סויה, המכילות גלוטן ללא עמילן, הורו כמה מפוסקי זמנינו שליט"א, כי יש לברך עליהן ברכת שהכל נהיה בדברו, מאחר שהגלוטן נעדר את תכונת ההשבעה, וברכת בורא מיני מזונות באה על שם ההזנה, ההשבעה ("וזאת הברכה" בירורי הלכה סי' כ"ד ב').

לגבי מאכלים המכילים עמילן והם נטולי גלוטן, הורו הפוסקים, כי בוודאי יש לברך עליהם ברכת בורא מיני מזונות, שאינם גרועים מאורז שברכתו בורא מיני מזונות, אף על פי שאינו מכיל גלוטן. השאלה שיש לתת עליה את הדעת היא, אם לאחר אכילת מאכל נטול גלוטן שיש בו עמילן, יש לברך "על המחיה", שהרי הוא חסר את תכונת חמשת מיני דגן.

אכילת מצה נטולת גלוטן: בעיה חמורה זו קיימת לגבי אכילת מצה העשויה מעמילן בלבד, והנאכלת על ידי חולי צליאק, משום שאין יוצאים ידי חובת מצוות מצה, אלא במצה העשויה קמח והראוייה להחמיץ (פסחים לה/א), ומצה זו אינה ראוייה להחמיץ במתכונתה הנוכחית. לפיכך, הורו הפוסקים, כי האוכל מצה זו לא יברך עליה את ברכת המצה, אלא ישמע את הברכה מאחר (הגר"צ ובר שליט"א בשם הגר"ש אלישיב שליט"א). הגר"צ ובר שליט"א ביקש להדגיש בשיחה עמנו, כי כל האמור הוא בהתבסס על ההנחה כי מאכלים נטולי גלוטן, אינם מכילים גלוטן כלל. ברם, מומחים טוענים כי בדרך כלל אין אפשרות להפריד את הגלוטן באופן מוחלט, ולפיכך, גם על מצה 'נטולת' גלוטן ניתן לברך את ברכת המצה, שעדיין יש בה גלוטן, והרי היא כעשויה מחיטה רגילה, וכן יש לברך אחריה ברכת מעין שלש.

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע "בקיצור" חלק ג'

מהדורת "מאורות הדף היומי"

על מסכת ברכות - דפים ל"ה-נ"ג

סיכומי סוגיות ללימוד וחזרה בצורה קלה ומהירה

ניתן להשיג במשרדינו טל: 03-6164725

כמו"כ ניתן להרשם כמנוי קבוע בטל"ה הנ"ל

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את כל הש"ס

עם "חברותא"

בשישים כרכים

בטל. 1599-581-581

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את הספר החשוב והמבוקש

"עלי ורדים" עמ"ס ברכות

הכולל ליקוטים בבחרים ורעיונות נחמדים

מאוצרם הטוב של המגידי מישירים הנודעים

הרב שלמה לוינסטין והרב צבי קריזר שליט"א

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ובטל. 050-7768756

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את הספר המפורסם

"ביכורי ארץ"

מהדורה חדשה - על מסכת ברכות

מאת הגאון רבי אברהם יצחק טוקר שליט"א

להשיג אצל בני משפחת המחבר:

ירושלים: טל. 02-6526701

בני ברק: טל. 03-6184392

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' יעקב מרדכי מרקוביץ ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י אדר ב' תשכ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר צבי מרקוביץ ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' שמואל אליעזרי זצ"ל

ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ח"י אדר תשנ"א

והרבנית מרת בת"ה אליעזרי ע"ה

ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל

נלב"ע ז' ניסן תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע מסכת ברכות חלק ב'

מהדורת "תלמוד בידו"

מדף ל"א עד סוף המסכת

מהש"ס המפואר שבהוצאת "מאורות הדף היומי"

עם מאורות ההלכה, פסקי הלכה עפ"י המשנ"ב

ניתן להשיג במשרדי מאורות שברחבי הארץ

כמו"כ ניתן להצטרף כמנוי במחיר 9 ₪ בלבד כולל משלוח

פרטים בטל: 03-6164725

חדש !!

תקליטור מאורות הש"ס

על מסכת ברכות דף לא - טו

צפ"ה + MP3

להזמנת התקליטור בעברית התקשרו ל:

+972-3-618-2267 / 1-700-500-151

פאר סי די אויף אידיש קלינגט:

+972-3-618-2267 / 1-700-500-151

For English CD's contact:

+1-718-701-0226 / +972-3-618-2328

Pour les CD ROM en Français contacter:

01.42.41.14.01 / +972-3-616-8939

למנויים, תרומות והנצחות ובכל ענין
טל. 03-6160657

כתובת המערכת: רח' הרב וגמון 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני ברק טל 03-6164725 פקס 03-5780243

למנוי בדואר אלקטרוני meorot@meorot.co.il